

נוטריון

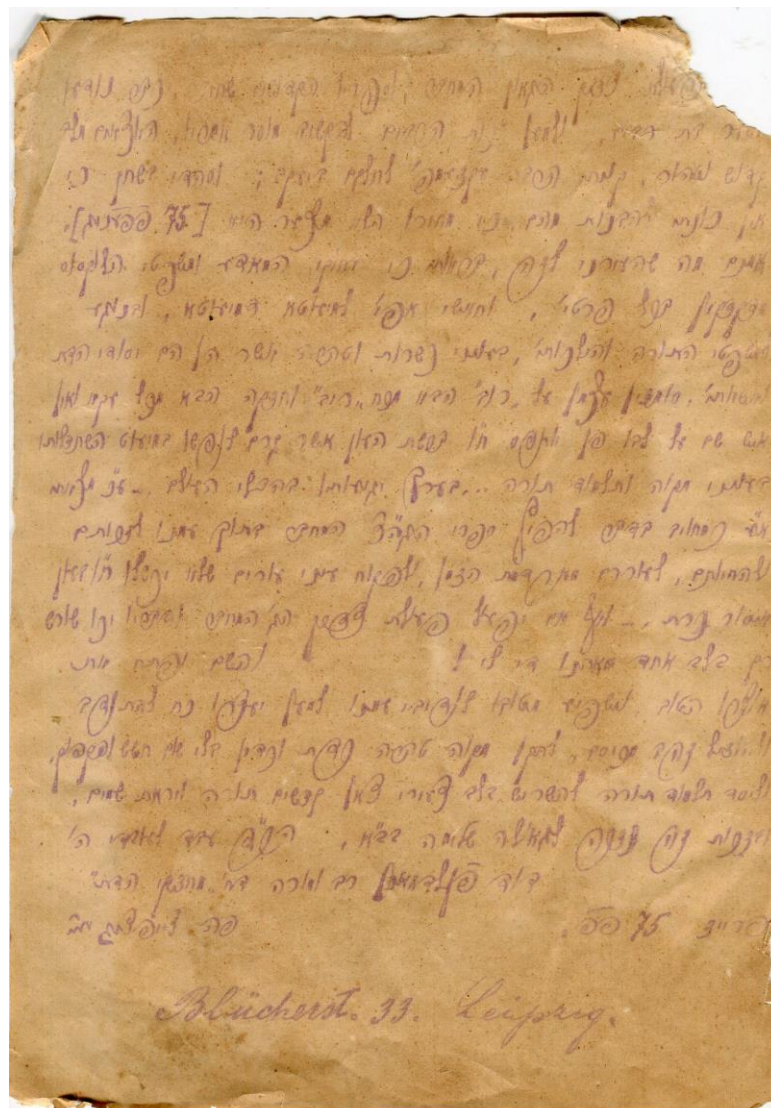
מסע ביבליוגרפי - גליון 29 (ערב פסח תשע"ה)

רישום מעניין על ספר 'טהרת ישראל' מאת ה"חפץ חיים"

אצל אחד מחבריי מונח עותק של הספר 'טהרת ישראל' שחיבר רבי ישראל מאיר מראדין בעל "חפץ חיים" (נדפס בפיעטרקוב תרס"ד). הספר הגיע מבית סבתו - משפחת מצגר בעיר לייפציג שבגרמניה.

בדף המגן שלפני השער ישנו רישום מעניין, בכתב ידו של רבי דוד פלדמן, רב בלייפציג (ואחרי השואה רב במנצ'סטר, אנגליה), מחבר "עיר דוד" (על "קיצור שולחן ערוך"; לייפציג-ניו יורק, תרפ"ד) וספר "שמושה של תורה" (לונדון-ניו יורק, תשי"א). בשנים האחרונות נדפס ספר נוסף מתורתיו בשם "לב דוד" (לונדון, תש"ס).

מן הרישום עולה כי הרב פלדמן קנה מספר עותקים מספרו הנזכר של החפץ חיים, ומכר אותם במחיר הקרן - לזיכוי הרבים.

פעולת צדיק הגאון המחבר, וספריו הקדושים שחיבר, כבר נודעו בשער בת רבים, ולמען זכות את הרבים להקשיב מוסר אחריו, היוצאים מלב קדוש וטהור, קניתי הרבה עקצעמפ' [אקסמפלרים = עותקים] לחלקם ביעקב; וסהדי בשחק כי אין כונתי להבנות מהם, כי מחירו הלא מצער היא (75 פפעניג)*. אמנם מה שהעירני לזה, בראותי כי בחוקי המאדע [=המוֹדָה] ומשפטי הלוקסוס מדקדקין בכל פרטי' [הם], וחיישי אפי' למיעוטא דמיעוטא, ובנוגע למשפטי התורה והלכותי' [ה], בעניני כשרות וטהרה אשר הן הם יסודי הדת ואשיותי' [ה], סומכין עצמן על "רוב" הבא מכח "ריב" וחזקה הבא מכל עקא, ואין איש שם על לבו פן יותפס ח"ו ברשת העון אשר גרם לנפשו במיעוט השתדלותו בעניני מקוה ותלמוד תורה... בערך יגיעותיו בהבלי העולם. ע"כ מצאתי א"ע [את עצמי] כמחויב בדבר להפיץ ספרי הגה"צ המחבר בתוך עמנו לזכותם ולהחיותם, לעוררם מתרדמת הזמן, ולפקוח עיני עורים שלא יכשלו ח"ו בעון איסור כרת. ואף אם יפעל פעולת צדיק הג' [און] המחבר ודבריו יכו שורש בלב אחד מאתנו די לי! והשם יפתח את אוצרו הטוב וישפיע מטובו לנדיבי עמנו למען יעצרו כח להתנדב ולהאציל זהב מכיסם לתקן מקוה טהרה כדת וכדין בלי שום חשש ופקפוק וליסד תלמוד תורה להשריש בלב צעירי צאן קדשים תורה ויראת שמים, ובזכות זה נזכה לגאולה שלמה בב"א [במהרה בימינו אמין]. הכ"ד [כה דברי] עבד לעובדי ה', דוד פעלדמאן רב ומורה דח' [ברת] "מחזיקי הדת" פה לייפציג יע"א.

פרייז [מחיר] 75 פ"פ [פפעניג].

* "פפעניג" (Pfennig) היא יחידת מטבע גרמנית. המארק הגרמני חולק ל-100 פפניג.

החפץ חיים מגיע ל'כנסיה הגדולה' הראשונה של אגודת ישראל

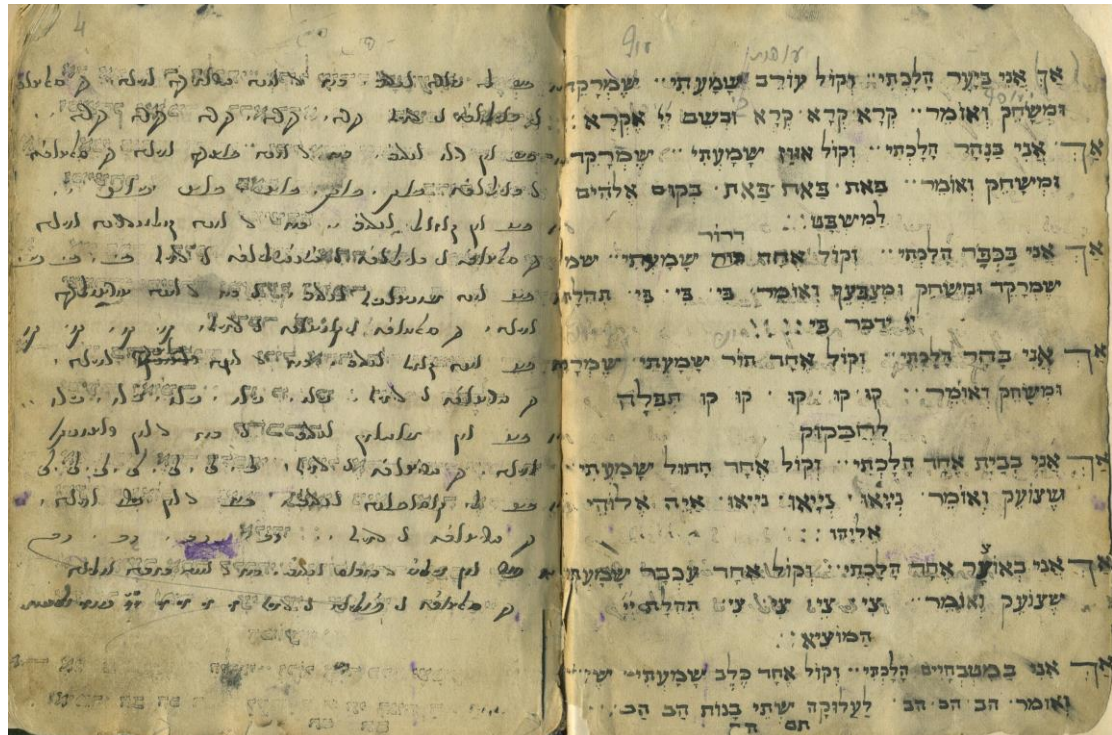
- צילום מסך מן הסרטון שנחשף לאחרונה

"אני ביער הלכתי" - שתי הוספות

בגליון פסח תשע"ג (מס' 20) כתבתי באריכות על גלגוליו של השיר "אני ביער הלכתי" וגרסאותיו השונות.

בימים האחרונים מצאתי גרסה נוספת, בכתב-יד מן המאה ה-19 שנכתב באזור תורכיה או מקום אחר במדינות הבלקן. בעמוד הימני נכתב השיר בעברית, ובעמוד מולו - תרגומו ללאדינו:

אך אני ביער הלכתי / וקול עורב שמעתי
שמרקד ומשחק ואומר / קרא קרא קרא - ובשם יי אקרא

אך אני בנהר הלכתי / וקול אווז שמעתי
שמרקד ומשחק ואומר / פאת פאת פאת - בקום אלהים למשפט

אך אני בכפר הלכתי / וקול אחד דרור שמעתי
שמרקד ומשחק ואומר / קו קו קו - תפלה לחבקוק

אך אני בבית אחד הלכתי / וקול אחד חתול שמעתי
שצועק ואומר / נייאו נייאו נייאו - איה אלוהי אליהו

אך אני באוצר אחד הלכתי / וקול אחד עכבר שמעתי
שצועק ואומר / צי צי צי - תהלת יי המוציא

אך אני במטבחיים הלכתי / וקול אחד כלב שמעתי
ואומר הב הב הב - לעלוקה שתי בנות הב הב

במקביל, התגלגל לידי צילום מדף מודפס צר וארוך, שבו מופיע השיר הנ"ל. הדף נדפס בכלכתא (כלכותה, הודו) בשנת תרנ"ח (1898), בדפוס שלמה עבאד תווינא (א' יערי, הדפוס העברי בארצות המזרח, חלק שני, כלכתה, מס' 106).

השיר דומה למדי לכמה מן הגרסאות שהבאתי, אך יש בו שינוי אחד והוא המשפט: "פעם הלכתי בתוך היער, ראיתי ציפורים, זקן ונער", שחוזר בכל מחרוזות.

המעניין הוא שבראש הדף נוסף בכתב-יד תיעוד על מנהג אמירת השיר בלילות מוצאי שבת בקהילות יהודי כלכותה, רנגון (כיום: מיאנמר) וסינגפור:

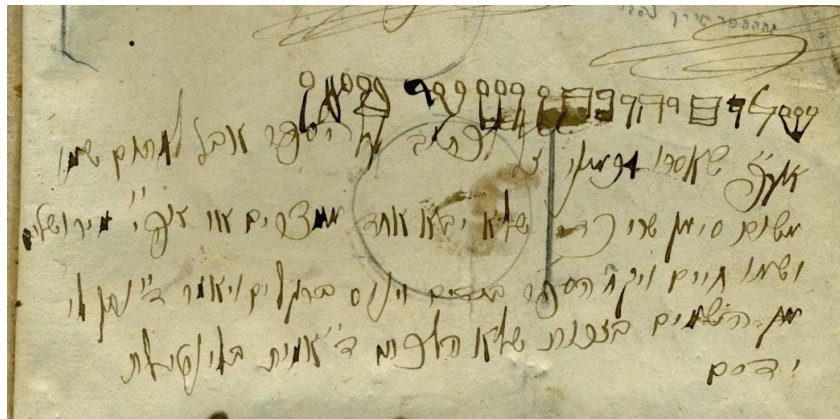
"בכלכתא לפעמים קורים אותו ליל מוצאי ש"ק [שבת קודש] קודם לדוד ברוך ה' צורי, אבל תמיד ברנגון וסינגפור".

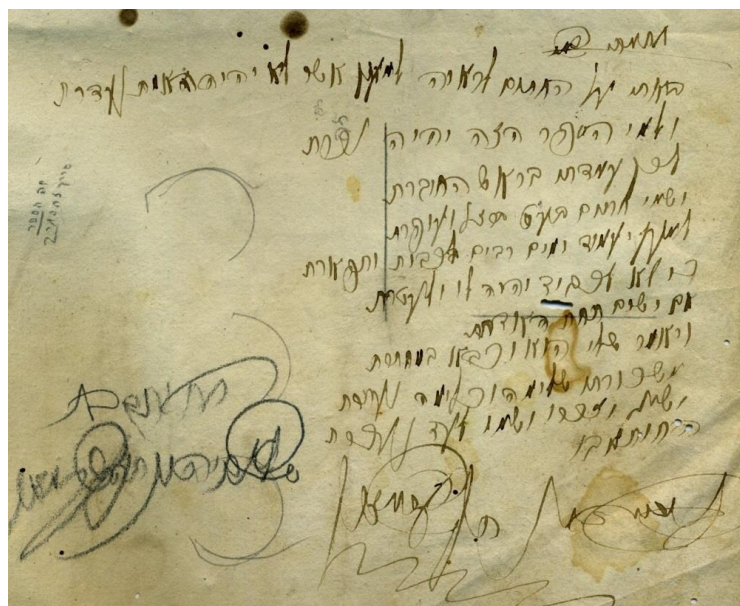

וחותם יד כל אדם בו - רישומי בעלות נוספים

מתוך אוסף רישומי הבעלות שאני מלקט, אביא הפעם שני רישומים שמצאתי בכריכת ספר ישן. הראשון שבהם הוא ווריאציה נחמדה של רישום הבעלים הנפוץ "אע"פ שאסרו חכמים לכתוב על הספר..."

אע"פ שאסרו חכמינו ז"ל לכתוב על הספר, אבל לחתום שמו משום סימן שרי, כדי שלא יבוא אחד ממצרים או אפי' מירושלים, ושמו חיים, ויקח הספר בידים, וינוס ברגלים, ויאמר ד' נתן לי מן השמים, בזכות שלא הלכתי ד' אמות בלי נטילת ידים

באתי על החתום לראיה,
למען אשר לא יהיה האמת נעדרת
ולמי הספר הזה יהי נִפְתָּר
לכן עמדתי בראש החוברת
ושמי חתום בעט ברזל ועופרת
למען יעמוד ימים רבים לכבוד [!] ותפארת
כי לא לכבוד יהיה לי ולעטרת
אם ישים תחת האדרת
ויאמר שלי הוא וכבא במחתרת
משכורתו שלימה וכלימה נעתרת [?]
ושמו [?] וזכרו ושמי לעד נעדרת [?]
החותם בו...

פירוש על "חד גדיא" מאת רבי בנימין זאב רפפורט אב"ד פאפא

עשרות רבות של פירושים נכתבו על השיר "חד גדיא" (ואף קונטרסים רבים - ראו נוטרקון מס' 24 - פסח תשע"ד). להלן אביא פירוש מאת רבי בנימין זאב רפפורט, מגדולי רבני הונגריה, אב"ד העיר פאפא, מחבר הספרים "שמלת בנימין" ו"בגדי כהונה" (דיהרנפורט תקמ"ח), "נתיבות החכמה" (וינה תק"ס) ו"עדות לישראל" (פרשבורג תקצ"ט). נפטר בשנת תקצ"ג.

את פירושו על "חד גדיא" מצאתי בירחון 'פני הנשר' שהוציא לאור הרב אברהם יהודה שוורץ, שנה ז' (מונקאטש תרצ"ט), סימן מט.

חד גדיא - תרי פעמים, שהיה יוסף הצדיק יחיד לאמו ולאביו מאשה זו רחל אמנו, דזבין אבא בתרי זוזי - בעשרים כסף לעשר שבטים, ומגיע לאחד שני זהובים.

ואתא שונרא ואכלה - הוא השכחה כדאיתא (הוריות יג, ב) האוכל ממה שאכל עכבר וכו' ואינו מכיר את קונו, והוא רמז על שר המשקין "וישכחהו" (בראשית מ, כג), ופירשתי "עד עת בא דברי" (תהלים קה, יט), שני שנים אחר זה בא ישועתו, כי איתא דיוסף אמר "והזכרתני" והיה יכול לומר וזכרתני, אלא שהזכיר ו' ה' דהוא שם, וזה הפירוש "עד עת בא דברו אמרת ה' צרפתהו" דוק דהוא שם ה' וי"ו.¹

ואתא כלבא ואכלה לשונרא - הוא רמז לרעב כדאיתא בגמרא (שבת קנה, ב) יודע הקב"ה בכלב שמזונותיו מועטין לפיכך שיהא אכילתו במעיו ג' ימים, וע"י זה נתגדל יוסף ונעשה מלך ובלעדו לא ירים איש את ידו.

ואתא חוטרא והכה לכלבא - הוא חוטר מלוכה כדכתיב (ישעיה יא, א) "ויצא חטר מגזע ישי", והוא אסף בשני השבע שיהיה להם בשני הרעב.

ואתא נורא ושרף לחוטרא - הוא כור הברזל גלות מצרים, כאשר פירשתי "ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף" (שמות א, ח), דהנה הרמב"ם הקשה הלא היה גזירה קדומה "כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם" (בראשית טו, יג), ולמה נענש פרעה, ותירץ דעל כל פנים מי יאמר שמצרים יהיה, אבל סתרתני דבר זה הלא כתיב "בארץ לא להם", שיוסף החליף והיה מיישב ממקום הזה למקום אחר שלא יהא בושא לישראל שגם להם לא היה מקומם, א"כ חזינא דגזירה היה על מצרים והדרא קושיא לדוכתא, על זה אמר "אשר לא ידע את יוסף", שעשה את עצמו כאלו לא הכירו, א"כ נסתר ההתנצלות שלו, לכן נענש.

ואתא מיא - קריעת ים סוף, "ויאמינו בה" ובמשה עבדו" (שמות יד, לא). **וכבה לנורא -** הוא הגלות, ואמרתני לפרש "וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים" (שם), ר"ל ב'יאורו] ומה היד הגדולה - "ויראו העם את ה'", 'עם' הוא מדריגה קטנה, ואטו יראה מלתא זוטרתא היא (מגילה כה, א), ויראו את ה', כי איתא בגמ' מנחות (מג, ב) כל המקיים מצות ציצית זוכה ורואה פני השכינה, כתיב הכא את ה' אלקיך תירא וכתוב וראיתם אותו, והוא תמוה, אבל הענין כי יראה עיקרו מראה, לכן גבי משה מלתא זוטרתא הוא (מגילה, שם) דהוא ראה, וכן אם אומרים לאדם שבאו בעלי מלחמות כשרואה אותם נוסף היראה, וכן כאן היראה היה ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל, ומכאן זה בא להם היראה, ויאמינו בה' ובמשה עבדו, כי לא היה מופלג מעלת משה מאשר הם ראו.

ואתא תורא ושתא למיא - הוא החטא של תבנית השור אוכל עשב, כידוע, דפסקה זוהמתם וחזרה בחטא העגל.

ואתא השוחט ושחט לתורא - הוא אהרן הכהן, כדכתיב (ויקרא ט, ח) "וישחט את עגל החטאת אשר לו וכפר בעדו ובעד העם", כדאיתא ברש"י - לכפר על מעשה העגל.

ואתא מלאך המות - הוא חטא המרגלים, כדכתיב (במדבר יג, כד) "אשר כרתו משם בני ישראל", ואיתא דבני ישראל נכרתו משם, וזה מלאך המות.

ואתא הקב"ה - לעתיד, ושחט למלאך המות - הוא שטן הוא מלאך המוות, במהרה בימינו, ובא לציון גואל. אמן.

¹ במקום אחר ביאר הגאון זצ"ל דבריו בזה ביותר, כי יוסף הצדיק בשביל שהבטיח בשר המשקים ישב שני שנים יותר, ולבסוף נעשה הישועה ע"י שר המשקים, כי אותו צדיק עשאו להקטין הנס מגודל ענותנותו, והנה איתא במג"ע בשם ה' ו' יצא יוסף מבית אסורים וזו (תהלים פא, ו) עדות ביהוסף וד"ק. ומאתנו כל זמן שאנו בגולה חסר ו"ה ואין השם שלם, והוא אמר "והזכרתני" הזכיר השם ו"ה שעליו בטחוננו, וכן והוצאתנו רק סביביו בשם הגדול נתעכב ב' שנים, וזה שאמר "עד עת בא דברי" ע"י שר המשקים "אמרת ד' צרפתהו" דייקא, דבו שם ה"ו אשר הזכיר שעיקר בטחוננו על ד' וד"ק. הערת המעתיק משה יודא כ"ץ מפאפא.

"פיתום ורעמסס" - ערי המסכנות שהקימו בני ישראל עבור פרעה

ציור בשער הגדה של פסח - ווארשא, תרל"ט (1879)

פסח כשר ושמח, אלי

מסע ביבליוגרפי - מאת אלי שטרן. חלק מהמידע והתמונות באדיבות "קדם" - בית מכירות פומביות בע"מ. © כל הזכויות שמורות ואין להעתיק בשום אופן ללא רשות מפורשת. תגובות, רעיונות והערות מתקבלות בשמחה, וכמובן מצטרפים חדשים לרשימת התפוצה. elishteren@gmail.com

נוטריקוז